

BUDDHISMUS je duchovně-filosofický systém, původem z indického subkontinentu, jehož základ vytvořil indický princ Siddhártha Gautama, později známý jako Buddha (Osvícený). V 29 letech po setkání se stářím, nemocí a smrtí opustil domov a věnoval se nejrůznějším praktikám, pomocí nichž chtěl dosáhnout osvobození od utrpení, které je spojeno s každou existencí. Nakonec podle legendy ve věku 35 let objevil střední cestu, která se vyhýbá všem krajnostem, a dosáhl probuzení a konečného osvobození z utrpení a koloběhu životů (*samsáry*). Následujících 45 let předával své učení, a to jak mnichům (založil první mnišské společenství na světě), tak laikům.

BUDDHOVO UČENÍ – *dharma* – bylo uspořádáno do tří sbírek textů zvaných *Tripitaka*. Buddha svou zkušenost přenesl do čtyřech vznešených pravd:

- I) **O utrpení – vše v životě je strast**
- II) **O vzniku utrpení – příčinou strasti je touha**
- III) **O zániku utrpení – zánik touhy**
- IV) **O stezce – cestou k zániku strasti je Osmidílná stezka, která zahrnuje tyto způsoby chování: pravé pochopení, pravé myšlení, pravou řeč, pravé jednání, pravý život, pravé úsilí, pravou bdělou pozornost a pravé soustředění.**

Buddha radil těm, kdo hledají, aby nepřijímali nic jen na základě slepé víry či autority druhého, nýbrž aby sami hledali a usuzovali, zda daná věc odpovídá nebo neodpovídá jejich nejniternější zkušenosti.

THÉRAVÁDOVÝ BUDDHISMUS – pojímá buddhistické školy, které zachovaly věrnost starým učení a odmítly inovace přijaté stoupenci mahájány. K oddělení došlo před více než dvěma tisíci lety. Théravádový buddhismus, označovaný také jako **hínajána (malý vůz)** se rozšířil především na jihu Asie – Šrí Lanka, Barma, Thajsko a Kambodža. Od mahájány se liší tím, že zavrhl mnohá písma, která považuje za pozdní a nekanonická, tím, že ústřední místo zaujímá historický Buddha. Théraváda využívá meditaci a čistou morálku, aby odstranila nevědomost, příčinu veškerého utrpení. Hlavní filosofií je neubližování.

MAHÁJÁNA – velký vůz – se ujala především v severních asijských zemích (severní Indie, Nepál, Kašmír, střední Asie, Čína, Korea, Japonsko, Tibet a Mongolsko). Zhruba v 1. století před n. l. se oddělila od théravády. Spásu činí dostupnou všem (proto „velký vůz“) a za kanonická považuje také později vzniklá písma. Má tendenci do sebe vstřebávat božstva, na která při svém šíření narazila. Mahájána klade důraz na rozvoj soucitu a lásky. Probuzení se stává prostředkem, jak pomoci ostatním bytostem od utrpení (*bódhisattva*).

TANTRICKÝ BUDDHISMUS – tantrajána, vadžrajána – rozšířená zejména v Tibetu. Používá všech metod předchozích směrů, ale navíc ještě speciálních praxí spojených s realizací skutečné podstaty a recitací manter. Vadžrajána sama sebe považuje za nejvyšší učení a tvrdí, že její metody vedou nejrychleji k realizaci stavu buddhy.

ZEN BUDDHISMUS – rozvinul se v Číně a Japonsku – pravda je za slovy a představami.

TIBETSKÝ BUDDHISMUS – Buddhismus se do Tibetu poprvé dostal v 7. století, avšak plně se rozvinul až v 8. století zásluhou buddhistického učence Šantarakšity a velkého duchovního mistra Padmasambhavy. V Tibetu se praktikovala především forma vadžrajánového buddhismu, tzv. „cesta tajemné mantry“. V tomto období, které se nazývá „první šíření“ buddhismu, byl postaven první klášter Samjá a přeloženy mnohé buddhistické texty do tibetštiny. Doba rozkvětu byla za krále Langdarmy vystřídána pronásledováním a úpadkem. Tradice raného období dnes uchovává pouze nejstarší škola tibetského buddhismu Ňingmapa. V 11. století následovala vlna „druhého šíření“. Došlo k obnovení vztahů s indickými učenici a začaly vznikat nové školy a tradice. Učenec Atiša dal základ hnutí Kadampa, které se později stalo hlavním zdrojem pro školu Gelugpa. Marpa přinesl do Tibetu učení školy Kagjüpa a přibližně ve stejnou dobu byla založena škola Sakjapa. Buddhismus v Tibetu se tradičně rozděluje do čtyř hlavních proudů: Ňingmapa, Kagjüpa, Sakjapa a Gelugpa. Ty se dělí na množství řádů a podškol. Každá má svého duchovního vůdce a vlastní styl výuky a praxe, který odpovídá potřebám různých lidí.

DALAJLAMA – „oceán moudrosti“ – titul udělený hlavě školy Gelug mongolským králem v 16. století. Současný představitel je 14. dalajlama, narozený v roce 1935 a rozpoznáný dalajlamou v roce 1939. V roce 1950 odešel z Tibetu do exilu, žije v Dharmasale.

PANČENLAMA – titul druhé duchovně nejvýznamnější osoby linie školy Gelug. Poslední 11. pančenlama, narozený v roce 1989, byl rozpoznán v roce 1995. Šestiletý chlapec byl unesen a dodnes je držen na neznámém místě. Za několik měsíců jmenovaly čínské úřady pančenlamou syna dvou tibetských funkcionářů.

BÓDHISATTVA – ten, jehož podstatou je osvícení. Je to ideál světce, který nashromáždil zásluhy umožňující dosažení stavu buddhovství. On se této možnosti vzdává, aby mohl jiným pomáhat na jejich cestě k vysvobození z koloběhu existence.

BÖN – původní předbuddhistické náboženství v Tibetu s prvky animismu a šamanství.